

Posudek k diplomové práci Moniky Smočkové
Jihoafrická diamantová pole a čeští cestovatelé v druhé polovině 19. století

Některé diplomové práce přesáhnou svou závažností mantinely vymezené pro tento druh vědecké činnosti. Nejenže prokáží způsobilost autora k dosažení magisterského titulu, ale jsou přímo ukázkou zpracování určitého tématu do jeho úplného vyčerpání. Předložená práce Moniky Smočkové k nim bezesporu patří a je mou radostnou povinností se k ní vyjádřit.

Objevné cesty našich krajanů v Jižní Africe jsou spojené tak trochu s dobou národního obrození a spadají tudíž do oblasti uměle zveličovaného významu rodícího se národa také prostřednictvím jeho účasti ve světových dějinách. Krátce vyjádřeno: je to mýtotvorba. Udělat v této oblasti realisticky jasno je úkol dnes již uznávaný, i když jen nepatrně posunutý nad hranici komična. Autorka vědomě navazuje na tuto tradici úvodním citátem Járy Cimrmana, který pln obdivu k Holubově karikatuře pronese v divadelní hře klasický dotaz, který se rozvine na následující rozhovor:

- Jedete letos ZASE do Afriky? –

- Doma bude, - řekne suše paní Holubová. – Už se narajzoval dost.

Jára Cimrman by možná ještě radostněji pokračoval v afrických cestopisech, kdyby zjistil (jako autorka), že z Národního muzea zmizel (neznámo kdy) diamant z Jižní Afriky, který kdysi Muzeu Království českého daroval Čeněk Paclt. Nejenže Paclta veřejnost jako objevitele vzdálených světů ignoruje, ale ještě kdosi „znárodnil“ jeho dar českému národu. I když je Holubova účast v objevných cestách nepopiratelná, její význam byl určitě přeceňován. Právě vzhledem k desítkám dalších Čechů, kteří se nedostali do obrozeneckého pantheonu svatých cestovatelů, přestože odvedli svůj díl práce. Bohužel, jen po některých zbyly písemné dokumenty a pouze ty jsou možným podkladem pro vědecké zpracování. Z nich tedy vybírá autorka dva Holubovy současníky – Čenka Paclta a Jiřího Figula – k jejichž známým a zveřejněným faktům přidává ještě další, objevené dokumenty a dokresluje tak jejich zajímavé portréty.

Jako klasický historický úvod k životopisným údajům, podává diplomantka přehled dějin Jižní Afriky a účast českého podílu na jeho objevování Evropany. Soustřeďuje svou pozornost na diamantová pole a burskou válku, čímž správně upozorní na dva hlavní důvody české účasti v afrických objevech. Toto vsazení našich krajanů do historického kontextu Afriky na přelomu 19. a 20. století je velmi cenné. Je totiž prosté sentimentu. Nevytváří mýtický obraz českého cestovatele jako ochránce ubohých domorodců (což byla role přisouzená Holubovi), ale velmi opravdově líčí často velmi tvrdé osudy mnohých emigrantů. Kam se poděly peníze, které odnesli pobělohorští vystěhovalci z Čech? No, někteří je investovali do těžby diamantů v Africe. Jihoafrická diamantová horečka totiž předcházela onu slavnější „zlatou

horečku“ v Americe. Vzniklo zde jakési podhoubí pro další podnikání, eventuálně zaměstnání pro ty, kteří odešli do Afriky sto let po prvních přistěhovalcích, a na rozdíl od nich často bez prostředků.

Zajímavé jsou osudy obou sledovaných účastníků. Zdá se, že větší sympatie autorky jsou na straně Čenka Paclta, kterého vlastně rehabilituje na základě nově objevených dopisů v jeho rodném Turnově. Méně příznivě dopadá popis osudů Jiřího Figula, potomka J.A.Komenského, jehož slávu ve vlasti předků vynesla na povrch právě jen ona příbuznost se slavným pradědečkem. Dobrodruh-voják ve službách Angličanů proti Búrům – potomkům holandských náboženských vystěhovalců, jejichž krajané kdysi umožnili Komenskému existenci – tak začínal Jiří Figulus svou africkou anabází. Své názory prezentuje autorka hlavně v názvech a tak je pojmenování jedné z podkapitol opravdu výstižné: Potomek Komenského v búrské válce.

Autorka přispěla pravděpodobně i k odhalení příčin tzv. Pacltovy aféry (resp. sporu s Emilem Holubem) a vyjádřila i svůj názor opět velmi pregnantně v názvu 5.kapitoly: Kandidát na největšího Čecha.

Velkým přínosem diplomantky je úplný seznam literatury k danému tématu (jakož i dokonalé odkazy), který doplňuje i uváděním filmů a divadelních her (a televizních pořadů), které vytvářejí vlastně falešné povědomí o našich krajanech, platné dodnes, i když je již jejich hvězdný osud naprosto nefunkční. Některé neprávem vynášejí, jiným křivdí. Autorčiným záměrem bylo některé pohledy narovnat, což se jí, po mém soudu i podařilo.

Doporučuji diplomovou práci Moniky Smočkové k obhajobě s nejvyšším možným stupněm ohodnocení.

V Praze dne 4. září 2006

PhDr. Věra Halászová